

EMAKEEL JA TEISED KEELED VI

22.–23. novembril 2007 toimus Tartu Ülikoolis konverents „Emakeel ja teised keeled VI”. Konverentsi korraldas Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) osakond, korraldamist toetas Haridus- ja Teadusministeerium.

Järjekorras juba kuuenda konverentsi põhiteemad olid traditsiooniliselt eesti keel teiste keelte kontekstis ning eesti keele kui teise keele õppimine, õpetamine ja omandamine. Seekordsel konverentsil lisandusid teemaderingi ka keelepoliitika ning väliseesti keelevariantide temaatika.

Kahe päeva jooksul peeti kolm plenaar- ning 29 sektsiooniettekannet. Jyrki Kalliokoski (Helsingi Ülikool) plenaarettekanne käsitles kasutuspõhist keeleõpet, milles keskendutakse reeglite ja grammatika õppimise asemel pigem konstruktsioonidele ja püsiväljenditele. J. Kalliokoski analüüsis mitmesoomlaste kirjutatud kirjandeid ja tõi

esile iseloomulikumaid näiteid. Kui emakeelsete kirjutajate puhul stampväljendeid heaks stiiliks ei peeta, siis võõrkeele õppimises on see teatavas faasis täiesti aktsepteeritav. Martin Ehala (Tallinna Ülikool) plenaarettekanne seadis fookusesse eesti keele ja eesti meele vahekorra meie tänapäeval, iseäranis avalikkuse tähelepanu köitnud TLÜ Katariina Kolledži loomise valguses. M. Ehala jäi kindlaks seisukohale, et lojaalsus Eesti ühiskonnale ja eesti kultuurile ei saa teostuda muul moel kui eesti keele oskuse ja kasutamise imperatiiviga. Sellest lähtuvalt pidas ta võimatuks bakalaureuseõppe muukeelsust Eesti kõrgharidussüsteemis. Samal ajal ei välistanud ta mitmekeelse ja -kultuurilise pluralistliku lävimise võimalikkust Eestis. Ettekande lõpus tutvustas ta avalikkusele suunatud vastavateemalise pöördumise projekti ning kutsus kohalolijaid

sellega ühinema. Jüri Viikbergi (TLÜ) plenaarettekannne käsitles väliseesti kogukondi ning väliseesti keele uurimise erinevaid aspekte. J. Viikberg andis põhjaliku ülevaate väliseesti keelt käsitlevatest uurimistöödest, keeleainestiku analüüsimises rakendatud meetoditest ning uurimistulemustest, samuti väliseesti keele kogudest. Ta rõhutas, et väliseesti keele uurimist tuleb kindlasti jätkata, nimetades võimalike uurimissuundadena traditsiooniliste suulise kõne uuringute kõrval ka identiteediuuringuid ning toonitas võrdlev- ja korduvuuringute tähtsust.

Konverentsi esimesel päeval peeti 12 sektsiooniettekannet. Esimese sektsiooni ettekanded käsitlesid mitmekeelsuse temaatikat. Kristiina Praakli (TÜ) vaatles Soome esimese põlvkonna eestlaste suulise keele tunnusjooni. Mari Allik ning Maarika Teral (TÜ) analüüsisid Carol Myers-Scottoni keele säilitamise ja keelevahetuse mudelit rakendades eesti keele kasutamist ning keelt mõjutavaid tegureid Taani ja Rootsi eesti keelekogukondade näitel. Ellen Strohmani (TÜ) ettekannet puudutas Eesti koolides õppivate ja vene keelt emakeelena rääkivate õpilaste identiteeti. Jelizaveta Kostandi ja Irina Külmoja (TÜ) huvitav ühisettekannet analüüsis Tallinna, Tartu ja Narva vene noorte suulist kõnet ja erinevaid koodivahtusilminguid. Szilárd Tóth (TLÜ, TÜ) esitas hüpoteesi, et keele säilimiseks peab keel eksisteerima ka teise keelena, tuues ühe näitena eesti keele. Intrigee-rivalt esitatud hüpotees tekitas elava diskussiooni.

Keele sotsiolingvistilisi ja keelepoliitilisi aspekte käsitlevas sektsioonis vaagis Enn Ernits (Eesti Maaülikool) vadja pisikirjakeele kasutuselevõtu mõttekust, probleeme ja lähtealuseid. Tatjana Zirnaski (TÜ) ettekannet mokša keele Kesk-Vadi murde rõhu ja kestuse suhetest avas ukse soome-ugri prosoodia maailma. Josep Soler Carbonell (TÜ)

vaatles, milline on katalaani keele sotsiolingvistiline olukord Valencias ja Baleaari saartel, aga ka Itaalia ja Prantsusmaa vastavates piirkondades.

Keele erinevatele kasutusvaldkondadele keskenduvast sektsioonis esitas Silvi Tenjes (TÜ) seisukoha, et käeliigutus on keele osa ning sel on suhtluses oluline, samal ajal ka mitmetähenduslik roll. Valdkonna käsitlusi kaasatakse XXI sajandil muuhulgas sotsiaalse interaktsiooni ja sotsioloogiaalastesse uuringutesse. Elena Ryabina (EKI) ettekannet hindas eestlaste, soomlaste ja udmurtide vestluskäitumise erinevusi. Andrea Nad, vastne TÜ magistrant, tutvustas eesti ja ungari keele liitomadussõnade struktuuri sarnasusi ja erinevusi. Nende teadmine on oluline tõlketöös. Svetlana Salmijanova (TÜ) võrdles eesti keele korpusel leiduvaid aega väljendavaid fraseoloogilisi üksusi vene ja mari vastavate fraseologismidega.

Teisel konverentsipäeval oli läbivalt vaatluse all keeleõpe ja keelevariandid. Päeva esimeses ettekandes võrdles Annekatrin Kaivapalu (TLÜ) eesti ja soome keele näiteil kahe keele õppeprotsessi. Ilmneb, et iseäranis probleematilised on olukorrad, kus eri keeltes valitseb mingi keelendi kasutusvõimalustes ebasümmeetria. Diana Maisla (TÜ Narva Kolledž) vaatles oma ettekandes sealsete üliõpilaste praktikapäevikuid analüüsid, milliseid erialaseid väljendeid ja sõnu kasutatakse õpetajate töö kirjeldamisel ja oma töö peegeldamisel. Lya Meister (TTÜ Küberneetika Instituut) tutvustas oma ettekandes eksperimentaalset uurimust, kus mitte-eestlaste eesti keele kõrgtaseme eksami salvestusi lasti hinnata emakeelsetel kõnelejalatel. Selgus, et hindajad tajuvad küllalt hästi aktsendiga ja normhäälduse erinevusi. Ingrid Krall (TLÜ) analüüsis TLÜ vene üliõpilaste kirjalikes töödes esinevaid vigu eesti keele käänete moodustamisel ja kasutamisel, esitades ka vastava lii-

gituse ning tehes ettepanekuid probleemide ületamiseks. Sektsiooni lõpetas Anne Jänese (TÜ Keelekeskus) ettekanne „Kuulamisoskuse arendamine Aidi Valliku kuuldemängu abil”, kus kirjaniku tuntud noorsoojutustuse põhjal valminud kuuldemängu tutvustati keeleõppevahendina. Nagu kogemus kinnitab, pakkus kuuldemängu aktuaalne temaatika märksa mitmekesisemat võimalust õpitava keelega sidet luua.

Järgmise sektsiooni üldteemaks oli keeleõpetus laiemalt koos interaktiivsusega. Tõnu Tender ja Andero Adamson (Haridus- ja Teadusministeerium) olid jälginud Eesti maakondade kodulehekülgedel leiduva võõrkeelse informatsiooni olemasolu, nähtavust ja kvaliteeti. Anastassia Zabrodskaia (TLÜ) ettekanne „Erialase eesti keele õpetamisest ja kasutusest Tallinna Ülikoolis” põhines uuringutel, mis koondasid üliõpilaste ja õppejõudude arvamusi, kogemusi ja hoiakuid eesti keele õpetamise suhtes, et täiustada metoodikat ja õppematerjale. Anu-Reet Hausenberg (TLÜ) vaatlus kriitiliselt erinevaid ohte, mida venekeelsete koolide eestikeelsele õppele üleminek kaasa tuua võib, sedastades, et kiirustamine ja ebapädevus võib siin karuteene osutada. Ettekanne põhines õpetajate seas läbiviidud ankeetküsitlusel. Pille Esloni (TLÜ) ettekanne „Interpretatiivsusest” rääkis eesti vahekeele korpuse tekstide märgendamisel ilmsiks tulnud probleemidest. Ettekannet ilmetasid näited korpuse veebilt. Marjo Mela (Helsingi Ülikool) ettekanne tegi informatiivse sissevaate Riia eesti kooli spetsiifikasse ja eesti keele õpetamise problemaatikasse. Sirje Reese ja Natalja Gordejeva (TÜ Narva Kolledž) esitlesid rahvusvahelist keeleõppeprojekti, milles kolledž osales. Venekeelsete üliõpilaste seas läbiviidud küsitlus andis huvitavaid tulemusi. Järvi Lipasti (Soome Instituut) ülevaade sellest, kuidas läheb Soo-

mel muukeelsete õpetamine, oli hariv ja innustav võrdlus Eesti vastava teema jaoks. Anne Tamm (EKI) näitas, et Firenze ülikoolis saab e-õppe kaudu tutvustada Eestit ja õpetada eesti keelt. Ettekandes võrreldi ka Hollandi ja Ungari vastavaid kogemusi. Ave Osman (Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus) käsitles teise keele õppurite akadeemilise kirjaoskuse arendamist. Uuemad omandamisviisid on seotud muutustega teadmistes, oskustes ja maailmast arusaamises. Eelistatud on uuriv ja avastav õppija.

Larissa Degel (TÜ) tutvustas intellektuaalseid võimeid käsitlevate väljendite kaudu eesti ja vene keele maailmapilte. Karin Kook (TÜ) uuris venekeelsete umbisikuliste lausete tõlkimist eesti keelde F. Dostojevski „Teisiku” põhjal. Valentina Štšadneva ja Eve Raeste (TÜ) tutvustasid „Vene-eesti tervishoiu ja sotsiaaltöö sõnastiku” loomise põhimõtteid ja koostamise käigus kerkinud probleemide lahendusi.

Heli Noore, Piret Toometi ja Katrin Jänese (TÜ) stendiettekanne andis ülevaate suveülikoolides käivatest inimestest.

Konverentsil osalenud eesti keele uurimise või eesti keele õpetamisega seotud keeleteadlased tegid ka pöördumise Eesti avalikkuse poole. Pöördumisele allakirjutanud (48 inimest) tõdevad, et Eesti ülikoolid on väheneva üliõpilaskonna hirmus ning kõrghariduse rahvusvahelistumise tingimustes satunud üha tugevama surve alla hakata pakkuma võõrkeelset kõrgharidust. Inglis- ja venekeelsete bakalaureuseõppekavade avamine võib oluliselt mõjutada eesti keele staatust ja eestikeelse üldhariduse kvaliteeti, mis pikemas perspektiivis kahandab eesti keele ja kultuuri jätkusuutlikkust. Pöördumises nenditakse, et nii akadeemilistes ringkondades kui ka ühiskonnas laiemalt puudub üksmeel ülikooli rollist eesti kultuuri ja keele järjepidevuse kandja-

na, samuti puudub konsensus selles osas, kuidas tagada eestikeelse kõrghariduse püsimine kahaneva rahvastiku ja rahvusvahelistumise tingimustes. Konverentsist osavõtjad peavad vajalikuks ühiskondlikku arutelu, et töötada välja eestikeelse kõrghariduse arengu strateegia.

MADIS ARUKASK,
KRISTIINA PRAAKLI,
SILVI TENJES